

Verzameld werk - Gele Vellen - Twaalfde jaargang (1980-1981)

Memoriaal 1

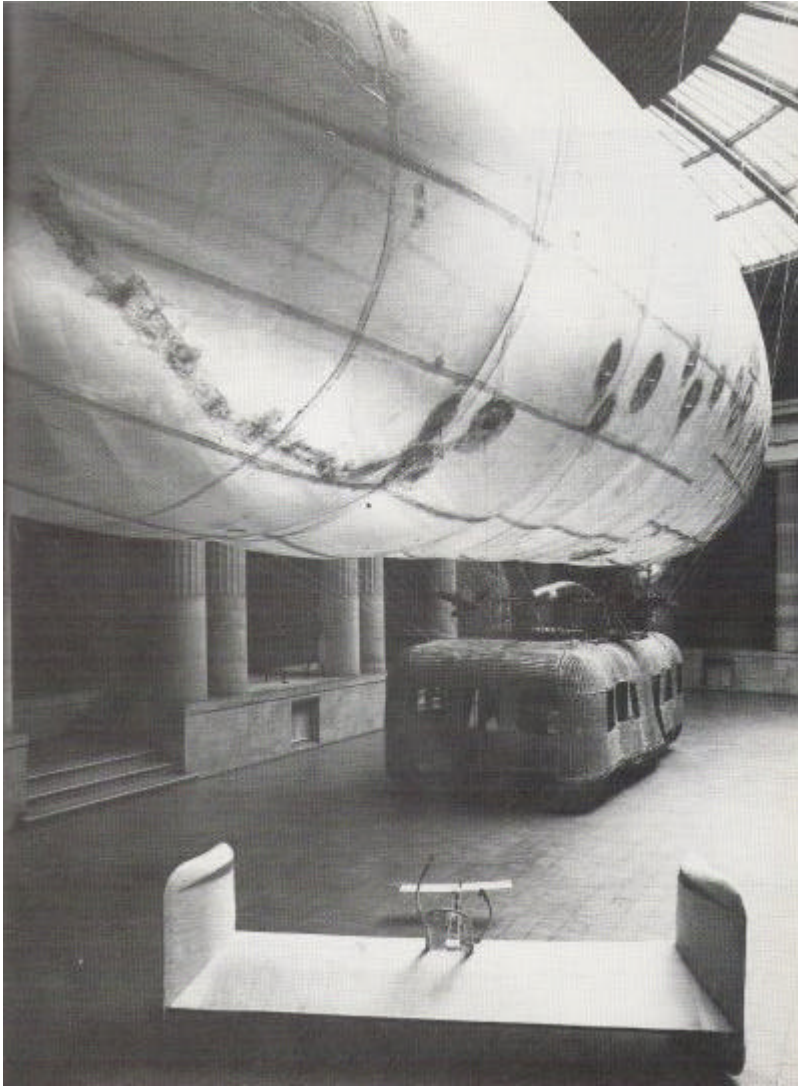
R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, [11e jaargang] 2, nr. 1, [augustus 1980]

aug. 3 - V. komt de tekening van A.B. brengen, die ik een half jaar geleden had willen kopen, desnoods voor de prijs die hij ervoor vraagt, en die hem een winst van minstens 200% zal opleveren. Het is werkelijk een fraai ding en eigenlijk, bij alle formalisme, bijzonder informatief dáar, waar de hand - en dus het penseel, de inkt - het verstandelijk berekende evenwicht, even, o heel even maar 4 en van een afstand, bedreigt. A.B. schijnt weinig te praten: tegenover zijn vrouw is hij een volslagen zwijger. Alleen V. krijgt wel es iets los: een enkel woord, een hele zin; een overwinning voor beiden, denk ik. Ik leg hem uit, dat ik veel geld verwacht in de nabije toekomst: van de belasting, een uitgever, een paar tijdschriften, en dat ik nu blut ben. Weinig overtuigd verklaart hij zich bereid erop te willen wachten, of ook termijnbetalingen te aanvaarden in het uiterste geval. 'Maar het uiterste geval wil, dat je de koopovereenkomst voor niet gesloten verklaart,' zeg ik brutaal. 'Maar dan neem ik het ding weer mee', antwoordt hij, wel wetend dat dit het laatste is, wat ik wil. Narda zal, nu ik binnen enkele dagen een paar centen bij elkaar moet scharrelen teneinde openbare verkoop van mijn woning te voorkomen, het e.e.a. in het werk te moeten stellen, om de tekening voor minder te verwerven, dan V. zich nu nog voorstelt. Ik kom met al dit geharrewar wel op een leuke manier in de kunst te zitten, maar godnogtoe, wat kost dit zoeken naar geld een geld, een slapeloosheid, een maagpijn en een energie...

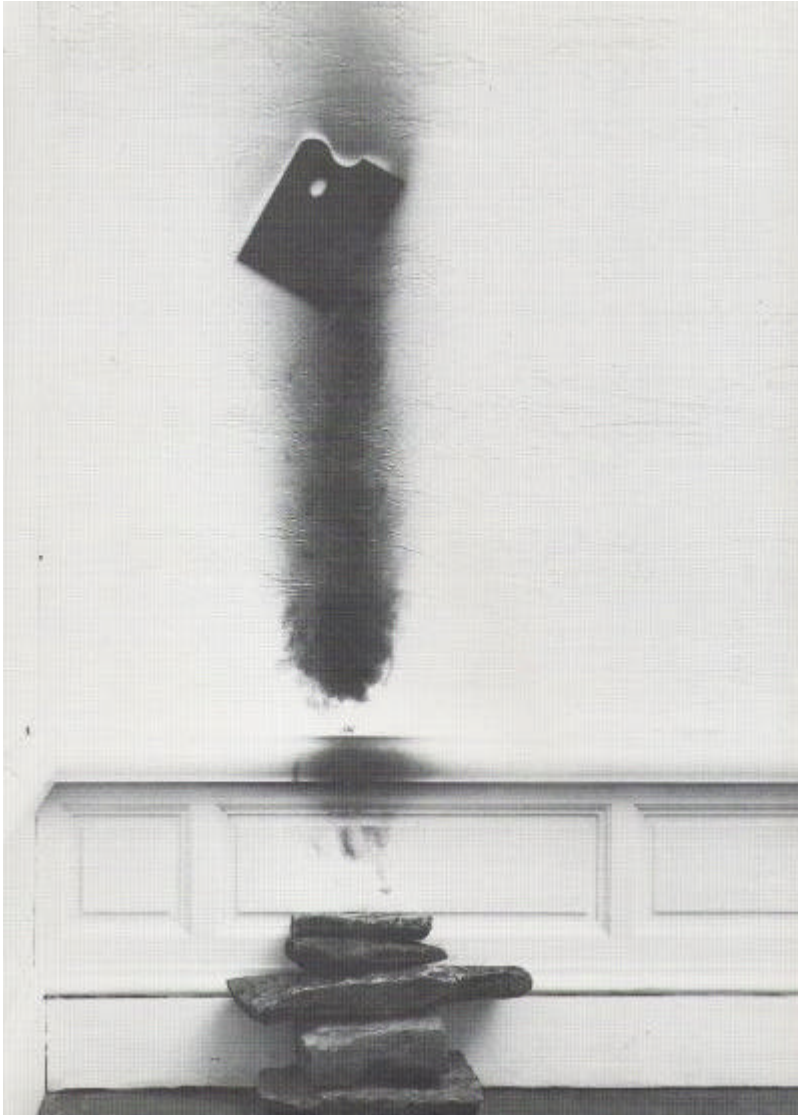
Narda, niet erg ingenomen met de ene vakantieloze week vakantie, die haar te wachten staat, bezint zich op een mogelijkheid naar het buitenland te kunnen. Met geconstrueerde argeloosheid leest ze iets voor uit de krant over een tentoonstelling in G. - *Kunst na '68* -, die voor een belangrijk deel, behalve in het museum, in een abdij is ondergebracht. Ik hou haar voor dat ik geen deskundoloog ben op dit gebied, waardoor ze op het idee wordt gebracht V. mee te vragen, of anders P. & M., of allemaal! Het rekenen waar ik me dan aan overgeef, leert haar dat met een paar eurochèques een uitstapje van 4 dagen tot de mogelijkheden behoort. Die neemt even gemakkelijk geld op, als een spons water. We bellen P. & M. en dan ook nog es V. op voor een afspraak. We gaan een financieel débâcle w.i.w. met enig schertsen tegemoet, maar niet zonder bedachtzaamheid. Of is het geen teken van grote bezonnenheid, dat schijntje dat je bezit, uit te geven, in het vaste voornemen je het fijne ervan niet te laten ontgaan? Die paling in het groen, die Gentse stoverij, die waterzooi, in dat restaurant, dit hotel, die tent?

Panamarenko, 'Zeppelin', 1972. 1100 x 2800 x 600 cm, rotan, plastic.

Voor het eerst in mijn leven sta ik voor één van die vriendelijke jongensdromen van P. 5: een soort Londense sperballon, met onder zich ruimte voor luchtreizigers. Een fantastisch, uit zijn krachten gegroeide plastic condoom zweeft in de metershoge museumhal boven zitplaatsen, die zijn samengesteld uit opengelegde, in aluminiumverf gezette strandstoelen: uiterst broos en kwetsbaar materiaal, en toch zó open naar alle kant, dat het vreemde gevoel zich van je meester maakt hier te zijn op de begane grond en toch ook daar, in dat ding, zwevend reeds. Komt het omdat het hoofdmateriaal in feite onzichtbaar is, ijl en gewichtloos: lucht, dit allerbeweeglijkste element, dat niet ten onrechte met de levenmakende, de grote adem, de geest wordt vergeleken, en niet zelden daarmee gelijk gesteld?

En dan, later, in een diepe krocht van de abdij, waar de duisternis door spaarzaam licht werd opgetild: het neergestorte en licht weerspiegelende kolengruis; opgetut hier en daar met de suggestie van iets constructiefs dat bij een kolenmijn zou kunnen horen - maar vaag, o zo vaag! Volstrekt niet concreet, al evenmin abstract, maar met het mysterieuze en toch ook beklemmende effect van angst en van verlangen naar dit moederlijke ingewand. Orpheus is daar geweest, en Sint-Joris en Tom Sawyer: een jongensdroom. Maar jongensdromen waren het allemaal, de dingen die ik zag.

Yannis Kounellis, 'Zonder titel', 1980. 260 x 66 x 35 cm, natuursteen, palet, sporen van vuurhaard.

Ik noem er nog één: een zaal van 15 bij 30 en zeker 5 m hoog; witte muren en zoldering, een rood geplaveide vloer. De ruimte is open, leeg. 6 Maar in een hoek staat een haastig geïmproviseerd en vervolgens ingestort comfoor van rood baksteen voor een houtskoolvuur. Tegen de smetteloos witte muur heeft zich roet afgezet, en daarboven, aan een spijker, hangt een zojuist gereinigd palet.

Je mag er niet in, in die zaal. 7 Een ketting verspert de toegang. Dit is essentieel: men kan er niet bij. Men kan met dromen niet omgaan als met dingen. Maar men kan dingen tot dromen maken: de verbeelding bereikt het object, als Mozes het Beloofde Land. Kunstenaars! Die weten wat je je zintuigen voorschotelen moet!

Het bed in het hotel heeft 4 hoeken; daartussen bevindt zich, in iedere richting, een kuil - hoe je ook liggen gaat. Ach, deze ongenode en geruchtmakende intimiteit van een gehuurde sponde! En o - het mysterie van een lauwe nacht en transpiratie, van douches en plakkende buiken! Wat zegt V. VI. ook weer van zijn land *Tussen Leie en Schelde?*

tussen leie en leie

want de grenzen worden steeds enger
snelt niemand iemand ter hulp
tenzij hij - en dan nog - toevallig van artevelde mocht heten...

CN

NOTEN

1. Met ingang van deze jaargang verlaat Cornets de Groot voor zijn redactionele stukjes de aanduiding 'Een krabbel...' en keert weer terug naar de kop 'Memoriaal' die in de eerste jaargangen werd gebruikt. 📌
2. Deze hele jaargang is in de frontispices als de elfde aangemerkt, waar het de twaalfde moet zijn. 📌
3. Het nu volgende verslag van de befaamde, destijds door Jan Hoet ingerichte tentoonstelling beslaat, op enkele aanpassingen na, het gehele zesde hoofdstuk [Hedendaagse kunst](#) uit de roman *Liefde, wat heet!* (1983). De galeriehouder V. is Leo Verboon ('Rex' in de roman); in zijn dagboeken uit [1985](#) en [1989](#) doet Cornets de Groot regelmatig verslag van hun onderlinge schaakpartijen. Verboon presenteerde vanaf de jaren zestig in zijn galerie Orez - eerst aan de Javastraat, later aan de Paviljoensgracht in Den Haag - vooral werk van kunstenaars uit de Nul of Zero-groep (o.a. Armando, Henk Peeters, Jan Hendrikse en Jan Schoonhoven). Met laatstgenoemde kunstenaar onderhield Cornets de Groot vriendschappelijke betrekkingen; hij was de trotse eigenaar van enkele van diens werken. 📌
4. De stijlfiguur 'even, o heel even maar' komt in Cornets de Groots latere werk veelvuldig voor:
'En soms gebeurt het me ook, heel even, o heel eventjes maar hoor, dat ik iets voor ogen krijg van die gouden tijd, die sneller was dan ik...' [Striptease](#), p. 56.
'Kom, heeft die jongen je nooit iets lekkers beloofd, als hij even, o, heel even aan je mocht frunniken?' [Liefde, wat heet!](#), p. 64.
'Ach, dacht ik, laat me hem even, o eventjes maar, vereren als een relikwie...' [Tropische jaren](#), p. 71.
"'Gouden haartjes," hoor ik weer zeggen, en ik moet even, o eventjes maar, heel even aan haar denken'. [Indisch dagboek 1987](#), p. 26.
'...maar toch weet ik, dat zijn luidruchtigheid meteen verstomde, toen ze hem even, o, eventjes maar, aankeek.' [Onvoltooide Indische roman](#), p. 21. 📌
5. Panamarenko. 📌
6. In de versie in *Liefde, wat heet!* staat, in een veel rechtstreekser verwijzing naar zijn essaybundel van die naam uit 1965: 'Een open ruimte, leeg'. 📌
7. In de roman: 'Je mag er niet in, in die zaal van Yannis Kounellis.' 📌

Memoriaal 2

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], nr. II, [september 1980]

sept. - Narda en Mattie, nauwelijks bijgekomen van de schade door Echovirus type 30 aangericht, zwaaien me uit als ik op weg ga naar de werkweek van H4 in R. Ook in dat kamp zullen er twee ten offer vallen aan deze zomergriep: aan maag-darmstoornissen en fluxus de één, aan zware hoofdpijn en braakneigingen de ander. Als ik weer thuis ben na die week, houdt het onschuldig wezen huis in mij: ik mis er een feest door bij P. & C.

Fraaie bijzonderheid: 'Wanneer deze symptomen gepaard gaan met verstijving van de nek is opname in het ziekenhuis noodzakelijk, i.v.m. de kans op hersenvliesontsteking' (*Haagsche Courant*, zaterdag, 8 sept. '80): waar zijn we aan ontsnapt, daar in R.?

H. Die zojuist een begrafenis achter de rug heeft, zou pas in de avond in R. arriveren, samen met S. Maar hij brengt ook D. mee over. Wat die hier moet? - denk ik. S. neemt GJ. apart; een geheimzinnige ernst overvalt de twee: wat is er in godsnaam aan de hand? P. en ik staan terzijde, of zeg maar terzijde gezet, we worden kennelijk buitengesloten. Als D. voorbij komt, vraagt P.: 'Is er iets gebeurd?' 'Ja', zegt hij, met grote onzekerheid en niet zonder een pijnlijke glimlach: 'ja, er is iets gebeurd...' En hij loopt door, het toch niet helemaal eens met zichzelf, dat hij ons op deze manier achterlaat. P. haalt zijn schouders op; later pas horen we van H. dat de vader van één der leerlingen overleden is - plotseling, door een 'bedrijfsongeval'. In onze dagen woekert het eufemisme als een maligne carcinoom in onze taal, niet om de hoorder te sparen, zoals in zediger dagen, maar om de realiteit een weinig uit het licht te plaatsen.

*Mijn lieve kinders, schrikt tog niet,
Wanneer gij dode menschen ziet;
Zoudt gij voor lijken beven?*

: Hieronymus van Alphen in één van zijn 'Kleine gedichten voor kinderen'.

Maar in onze tijd betuttelen zelfs volwassenen elkaar - gewild of ongewild - wanneer de ene partij de andere rouw komt brengen.

Ik sta op het punt de ontvaderde jongen te condoleren, als ik me bedenken, dat het mogelijk is, dat hij ook nog niets weet, en hou mijn rouwbeklag dus voor me.

Ik had dat natuurlijk niet moeten doen: waarom zou uitgerekend hij geen verdriet mogen hebben? Misschien zou hij in zijn tranen wel willen verzuipen! Waarom stelde ik me niet beschikbaar als object voor zijn haatgevoelens? Waarom gaat dat zo stroef, zo weinig spontaan bij ieder van ons?

Wanneer S. het 'bedrijfsongeval' nog es doorpraat met ik weet niet meer wie, luistert van een afstand een meisje mee. Zij begrijpt dat het haar oom is die zojuist dodelijk verongelukte: zij heeft tenminste kunnen schreien; en werd getroost. Ach, beter is het weinig echte liefde te geven, dan veel, die als onecht overkomt en zo werkt.

En dan is er de Centruumpartij.

Die arme Théodore de Saint-Juste Milieu zal wel nimmer hebben gedacht, ooit nog es een opvolger te zullen krijgen van het zuiverste water! 1 Nog minder zou hij hebben bevroeden, dat politiek verontruste lieden van binnen en buiten de school, in naam van de democratie en tevens in strijd daarmee, warme voorstanders zouden worden van duitse gewoontes en het daar in zwang zijnde beroepsverbod. De homo ludens is blijkbaar dood, wanneer het erom gaat mentale zwakheid van binnen uit te bestrijden. Wat ligt er in de gegeven omstandigheden, en de journalistieke rioollucht die onze school omgeeft in acht genomen, méér voor de hand, dan dat we uit de niet-blanke rassen - o, pardon, de 'etnische minderheden!' - te onzent een groep zouden vormen met H.J. van de C-partij als mentor! Officieel te benoemen in dat ambt, met pers erbij - de VPRO-tv & -radio op zijn minst, met gastarbeiders uit de wijde omtrek, met alle scholieren en medewerkers van het LMC, met een *stand* van de Centruumpartij, met een hele politieke markt desnoods, op het schoolplein. Bij voorbeeld op de dag dat sommigen onzer toch willen staken: waarom zouden we van de deugd een nood maken, als het andersom ook kan? Ik wil op die dag best es plaats nemen in een petat-kar en u voor weinig geld voorzien van een broodje kroket picasso speciaal de luuks: ach we zouden zo'n aardige school kunnen hebben...

In 50 dachten wij het ressentiment te hebben overwonnen. In 60 het taboe van de seksualiteit. In 70 dat van de dood. Maar in 80 staat alles weer ferm overeind, - zie *De Volkskrant* van zaterdag 20 sept. 80: *Opvoeders en seks*.

Eén van de doelstellingen die we na zouden moeten streven, behoort te zijn: een bevredigende houding te vinden tegenover deze drie - zodat we niet vervreemd raken van onszelf of van onze pupillen, wanneer deze zaken zich onvoorzien als probleem voordoen.

Intuïtie als voorwaardelijke reflex! Dát lijkt me een doelstelling, die alle andere overbodig maakt...

CN

NOOT

1. De extreem-rechtse Centruumpartij was opgericht door Hans Janmaat, die voordien leraar maatschappijleer was aan het LMC. Théodore de Saint-Juste Milieu, een pseudoniem dat Cornets de Groot in de *Gele Vellen* hanteert, was de leider van de Partij van het Uiterste Midden. Zie eventueel de noot bij [Lévi Weemoedt. Geduldig lijden](#) uit de negende jaargang. 🌱

Memoriaal 3

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], nr. II, [november 1980]

Nov. 80

Soms vraagt iemand me wel es uit belangstelling, hoe dat nou met dat tekenen gaat in de brugklas. 1 Schuur heeft ooit es opgemerkt dat de didaktiek ervan vrij eenvoudig is, als je maar de moed hebt om wat pre-fabricated tekeningen op een stencil te zetten. Dan kunnen ze zo aan het kleuren beginnen. Ook Haas deed me waardevolle adviezen aan de hand: je geeft ze een velletje, een potlood en een vlakgom, en je laat ze hun gang maar gaan, jo, zei hij. Als je maar tegen het einde van het uur, bv. een tien minuten daarvoor niet vergeet ze op te dragen de hele zaak weer uit te vlakken, want dan kan de volgende klas het materiaal zo van ze overnemen. Aanvankelijk dacht ik natuurlijk, want ik ken die jongens wel, dat ze iets grappigs hadden gezegd, om me op hun manier morele steun te verlenen. Maar scherpe waarnemingen hebben me ertoe gebracht, toch serieus over deze zaken na te denken. Want het is waar, dat leerlingen uit de brugklas een sterke behoefte hebben aan begrenzingen, aan de omtreklijn van het tekenwerk. Ze schuwen de opheffing van grenzen, zoals die bv. ontstaat door het aanbrenge van kleur of kleurnuancering. Blijkbaar geeft die omtreklijn houvast. Men kan dit gemakkelijk nagaan: vervalt de omtreklijn, dan krijgt men de uitbeelding van een ruimte, een stemming, waarin alle dingen zijn opgenomen. De leerlingen zeggen dan dat ze het opnemen van alle dingen in een ruimte 'moeilijk' vinden, maar ze zijn eerder bang iets te laten zien, dat liever verborgen had moeten blijven. Wil men ze niet voor het hoofd stoten, dan is de methode Schuur ideaal, daar helpt geen lieve moedertje meer aan.

Maar nu Haas!

We hebben voor Matti² krijt gekocht, 'Super chalk, non toxic' van Trident: ordinair spul, uitermate geschikt voor lei en straat. De kleine artiste zit nu wijdbeens op de vloer en maakt grote zwaaien met de hand links, neemt het krijt dan over in de andere hand en herhaalt de beweging. Ook gaat ze er wel es bij liggen, steunend op een arm. Ze tekent dan met hetzelfde gemak, stel ik me voor, als waarmee Plato, aanliggend, improviserende wist te filosoferen. 3 Het valt me op dat ze met het krijt zo ver tracht te reiken, als haar mogelijk is *).

Ze veroverd zich een ruimte, waar zij het centrum van is. Als ze in een paar krassen iets herkent, maakt ze die tot uitgangspunt van echt bestudeerde bewegingen; wrijft er ook in, zodat de lijn verdoezeld wordt, rolt er met haar lichaam doorheen. Wanneer een lijn haar bijzonder bevalt, buigt ze zich voorover en kust het geval. Opeens ziet ze een 'ijsje' in iets dat ze tekende, doopt haar hand erin en eet het op. Het verdwijnt natuurlijk ook echt door al dat gewrijf, o Haas! Maar dan verschaft ze zich een nieuwe portie en trakteert er ook haar ouders op. Plotseling ziet ze 'ogen' - roept 'Ogen dicht!' en wrijft ze met wrede kracht van de handen dicht. Het is een eigenaardig soort tekenen dat ze beoefent: iedere volgende actie maakt de vorige ongedaan; alleen docenten die zelf iets infantieels hebben (zoals Haas) komen op het idee dat daar nog iets in zit.

Dat lichamelijk zich begeven in een te betekenen ruimte, dit gebruiken van het eigen lichaam als tekeninstrument - een doezelaar in hoofdzaak - voegt tijd toe aan de vlakke ruimte: je kunt het spoor zien tussen begin- en eindstand van de beweging van het artistieke lijf. Het is waar dat Yves Klein ooit een naaktmodel in zijn beroemde blauwe verf doopte en haar door assistenten over een plat vlak liet slepen, waardoor van de beweging van het model een spoor

achterbleef. Klein ensceneert; hij wil niet anders. Maar juist daardoor wordt het mij duidelijk, dat er tussen *Cobra* en *Zero* een fase overgeslagen wordt: die van de kunstenaar die zelf in een lichamenlijk bepaalde ruimte een door het eigen lichaam bepaald kunstwerk tot stand brengt, waarin de 4e dimensie expressief kan meespelen.

Het doet mij innig genoeg te kunnen constateren dat Matti in een diep gevoelde behoefte voorziet, en indien dit niet geheel waar is, dan toch een kunsthistorische leemte heeft weten te vullen.

CN

*) Jan Smejkel maakt wandtekeningen en straattekeningen in krijt, - iets bescheidener dan zij, want 'niet hoger dan mijn hand reikt' - althans voor wat zijn wandtekeningen betreft (in zijn interview met Georg Bussmann, *Kunstpublikatie* 2e jaargang, no 1/1979). CN

NOTEN

1. Cornets de Groot gaf met ingang van dit schooljaar tekenles, daartoe gemachtigd door een lagerakte tekenen die hij in 1955 aan de Haagse Academie voor Beeldende Kunst had behaald. ▲
2. Zijn jongste dochter Machteld, hier bijna drie jaar. ▲
3. Ook op een andere plaats vergelijkt Cornets de Groot zijn jongste dochter met Plato: 'Maar Plato, met een beeld van de wereld kinderlijker dan dat van Machteld, blijkt in ander opzicht bovenmenselijk.' In: [Brief aan Jan Verstappen](#). ▲

Voor Lucien, die zulke sprekende brugklasfoto's heeft.

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], nr. 4, [november 1980]

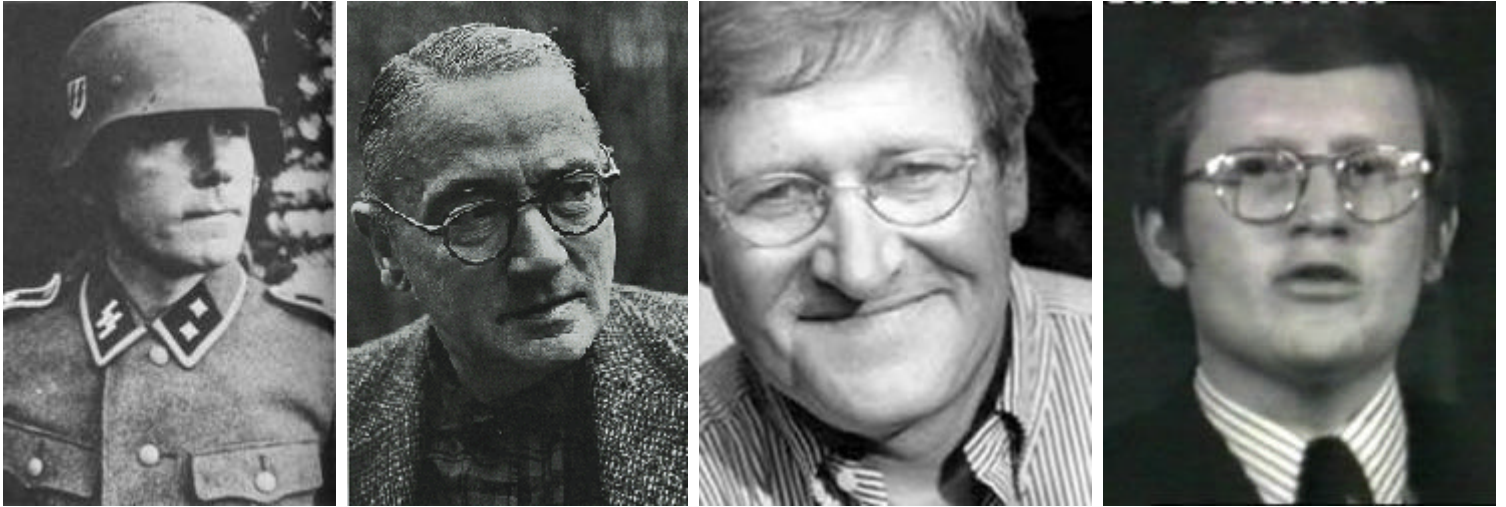
nov. - Jan Romein, in *De biografie* (Amsterdam, 1951) beweert, met een zekere overdrijving die hij natuurlijk zelf relativeert, 'dat bij de biografie de kleinigheden belangrijk zijn. Dat komt omdat die kleinigheidjes, houding, stem, gebaar, schrift, kleding, liefhebberij of aanwensel, niet op zichzelf staan, maar symbolen zijn, van wat er achter, groter, binnen in de man schuil gaat (p. 185/6). Kretschmer zegt, dat lichaamsbouw en karakter twee aspecten zijn van één en hetzelfde wezen, en het is naar aanleiding van deze theorie, dat Romein de vraag stelt 'of de biograaf zich nog wel zo makkelijk van het lichamelijke der behandelde figuur kan afmaken, als hij placht te doen.' Spraken we niet allang van doordringende ogen, van een wrede mond en van intelligente handen? Dat derhalve de biograaf goed zal doen portretten, of ze nu geschilderd of gefotografeerd of geschreven zijn niet alleen tot dusver esthetisch en psychologisch, maar ook antropo-psychologisch te leren bezien, kan men geradelijk toegeven' (p. 158).[1](#)

Hedendaagse kunsthistorici schijnen niets te voelen voor dit psychologiserende leeswerk: een gezicht kan men niet lezen, niet van een tekening, en van een foto niet. Zij vergeten helaas te vermelden, dat zulk lezen van een werkelijk gezicht nog veel onmogelijker is. Maar toch kijken wij naar gezichten: op schilderijen, foto's, in de werkelijkheid. En we psychologiseren daarbij, en dit met te minder gewetenswroeging, naarmate wij er beter in slagen de kunsthistoricus in ons het zwijgen op te leggen. Er zit systeem in dit kijken, onbewust wsch. en natuurlijk wordt die stelselmatigheid sterk beïnvloed door de omgeving, het milieu, de situatie etc. en - in het beeldende - door kleur, schaduw en licht, enz.; en in *alle* gevallen door wat we al weten van de geportretteerde: kijk wat Mulisch doet, op onnavolgbare wijze, met Eichmann! Hij systematiseert met spiegels en symmetrieën. Kijk, wat Vestdijk doet in zijn Rembrandt-poëzie! Schetsen en schilderijen, onder 'eeuwigheidsaspect' geplaatst, vormen zijn vaste normen: bruggetjes tussen het bijzonder en het algemene: zij vormen het 'persoonlijk schema' dat zich ontwikkelt tot gedicht.

Op het stuk van de 'psychologie van het portret' zijn beide auteurs ongeëvenaard, n.m.m. Maar natuurlijk ook kózen zij het portret dat hun helpt dat te zeggen, wat ze willen zeggen. Wie Hitler karakteriseren wil, gaat, - tenzij hij boze bedoelingen heeft - niet uit van de foto, waarop de Führer zich voorover buigt, om 2 kleine meisjes uit het zojuist ingelijfde Oostenrijk over de bol te aaien.

Doordat de analist kiest, heeft het toeval bij portretten weinig kansen; want ook de betrokkenen kiezen, en als zij - artist en model - geen onzuivere bedoelingen hebben, moet men aannemen, dat alles wordt ondernomen om ervoor te zorgen, dat de uitgebeelde op het doek of de foto volledig aanwezig is in zijn uiting, gebaar en gelaat. Omgeving, belichting, houding, pose, kijkrichting en uitdrukking van het gelaat - dat wordt allemaal, hoewel misschien niet volledig bewust, scherp in de gaten gehouden door de deelnemers aan het ritueel. Wie naar zo'n foto kijkt, houdt niet iets 'toevalligs' in handen. Ook als de foto 'toevallig' ontstond, is het toeval tóch geëlimineerd. De fotograaf knipte immers af, op het

moment dat alle voorwaarden buiten zijn zorg om al waren vervuld. Daarom staat zijn aktiefoto ook in de krant...

De vraag is alleen: kun je aan de hand van portretten beslissende uitspraken doen over iemands karakter?

Het is ons niet mogelijk Hendrickje Stoffels te zien met de ogen van haar tijdgenoten. Maar die kenden oók het portret van haar niet, dat *wij* kennen. Het is ons niet mogelijk Eichmann anders te zien, dan als de blind gehoorzamende slaaf, die hij nu een keer was; maar dát wisten we al, eer we aan Mulisch' portretanalyse begonnen: destijds waren alle germanen zo, van de rang van Feldwebel af. Maar hoe moet het met figuren waarover de publieke opinie zwijgt? Of verdeeld is? Waarom komt Ridder van Rappard (de oude) mij sympathiek voor, al is hij niet van mijn kleur? Omdat hij op sommige foto's op de oudere Vestdijk lijkt. Waarom is de Vlaamse poëet Eddy v. Vliet mij sympathiek, hoewel hij op sommige foto's van de jongere Wiegel niet te onderscheiden is? Omdat hij ijlings voor een gedaantewisseling zorgde, toen hij dat zelf ook in de gaten kreeg. Waarom maakt Lucien op mij de indruk van de ware autoriteit? Omdat hij, bij alle jeugdigheid die van zijn individualisme het kenmerk is, in zijn uiterlijk onmiskenbaar naar de zeer oude Ulbricht verwijst, althans tot voor kort. Want het wil mij voorkomen, dat deze conrector zijn baard een weinig verwaarloost, hetgeen aan de gelijkenis volledig afbreuk dreigt te zullen doen, tot schâ, wellicht, van zijn imago. Een laatste voorbeeld: waarom maakt Jan Streng op mij de indruk - nee! waarom perst de man mij het gevoelen af dat hij een heel volk - al is het dan maar een schoolvolk - weet te verenigen rond zijn persoon? Omdat hij, en waarlijk niet alleen in zijn uiterlijk, de edelste eigenschappen van een Godfried Bomans ten toon spreidt...

Karakter aflezen van foto's e.d. van mensen over wie ons weinig of niets bekend is, lijkt me een riskante onderneming. Maar men kan er iets anders van aflezen: temperament! Het sanguinische, flegmatische, melancholische en choleric type zijn via portretten thuis te brengen, na enige training.

Het veiligst ga je te werk, als je een groepsfoto neemt van bv. 4 tot 6 personen en daarbij de vragenlijst hanteert, die Vestdijk opnam in zijn *Astrologie en wetenschap* - dezelfde die ook de Vestdijkvorser benut, wanneer hij studieuze lectuur van 's mans romans maakt. Wellicht is het verstandig voorlopig een foto te kiezen, waarop de analist zelf niet voorkomt. En misschien is het het beste een groepsfoto te kiezen van lieden, die men in het geheel niet kent. De verificatie achteraf moet dan uitmaken in hoeverre men succes heeft gehad bij het duiden van de foto. Is dat het geval, dan moet er van ieder lid van de groep een lijst van

'temperamentseigenschappen' zijn samen te stellen. Het lijkt me van belang om een hele reeks foto's - liefst uit één 'periode' - van de afzonderlijke proefpersonen op die kwaliteit te toetsen, teneinde een zekere reductie te forceren. Sommige kenmerken zullen zich immers scherper, andere wat vlakker aftekenen in het beeld dat nu ontstaat. Een zekere vereenvoudiging is ook wel nodig, omdat iedere eigenschap ook zijn tegenstelling in zich draagt: 'De mens, indien hij een totaliteit is, moet ook dit zijn: zijn eigen ontkenning' (S. Vestdijk).

Wat je na de reductie overhoudt, moet je dan ook met maximaal 2 vermenigvuldigen; bij een rijke persoonlijkheid - en wie is dit niet? - wordt de lijst van eigenschappen nog indrukwekkend genoeg....

Het spreekt vanzelf dat ik het e.e.a. verwacht van mijn bijdrage aan de psychologie. De nood dringt trouwens, want ik sta m.b.t. de brugklas voor een aantal raadsels. Waarom heeft dit meisje - zo vlak bij Ellen in de buurt - ook nog de houding van Ellen aangenomen, zij het met introverte blik, waar Ellen integendeel ferm in de lens van de camera kijkt? Waarom heeft die jongen, naast Arno reeds geplaatst, eveneens diens uiting in tijd en ruimte overgenomen?

Indien wij op dergelijke vragen het antwoord konden geven, hoe zou dat ons onderwijs verlichten. Kunnen wij dan niet bij wijze van proef de banken voorzien van levensgrote portretfoto's op karton, met bv. in het hoofd, aan de achterkant een bandopnemer, die alles registreert van wat er in de klas wordt gezegd?

Mogelijk kunnen ook wij dan een portret van onszelf voor de klas plaatsen met op onze lezenaar een cassetterecorder, die alles uitzendt wat de jeugd op dat uur nodig heeft.

Geluk. Dat moet je toch definiëren als sociale rust?

CN. - Leiden,

Gedaan op een kring van een machine, waarvan de A gebroken is.

Mogelijk kunnen ook wij den een portret van onszelf voor de klas plaatsen met op onze lezenaar een cassetterecorder, die alles uitzend wat de jeugd op dat uur nodig heeft.
 Geluk. Dat moet je toch definiëren als sociale rust?

CN. - Leiden,
 Gedaan op een kring van een machine, waarvan de A gebroken is.

Inhoud.

p. 1 :	Voor Lucien,	CN
p. 4 :	In de Kantlijn,	SG.
p. 7 :	Doelstelling/Bijeenkomst	SG
p. 8 :	Officieel & Officiens	SG
p. 10 :	Tussenrapporten na fusie	Lucien Jonckers
p. 14 :	Bestuursmomenten	Ro
p. 15 :	Bestuursorg.	Ro.

NOOT

1. Zie voor Cornets de Groot's eigen theorieën over het genre van de biografie het artikel [Antibiografieën van R.A. Cornets de Groot](#) door samensteller dezes. ▲

Memoriaal IV

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], nr. 5, [december 1980]

- dec. - De 8e is de aanslag op John Lennon het grote nieuws. En aangezien men jong was, volgens de slogan van Veronica, wou men wel es wat, en dan is het ook geen wonder dat er allerlei herinneringen wel heel concreet gestalte aannemen, wanneer je het nieuws van deze opzichtige dood overpeinst.

Courrèges, die de voorbereidselen trof voor de minimoderage; het lange haar, de Clark-schoenen 1; hasj, marihuana, de joint als vredespijp. Beatles, Rolling Stones - het late seizoen, het nieuwe geluid. En dan was er het werkschuwe tuig, de Dam, het Lieverdje, alleraardigste happenings, waar de politie niet veel van begreep. Het Tournooiveld met de demonstraties tegen de oorlog in Vietnam: 'Johnson Molenaar' hoor ik weer roepen; vertrapte spandoeken: politie, paarden, provo's. En natuurlijk de Underground Press, met zulke unieke blaadjes als *provo*, *Lynx*, *Iets*, *Ontbijt op bed*, en *God Nederland en Oranje*. 2 Wie dit niet meemaakte, maakte dit niet mee. Maar wie erbij was, deelt met zijn strijdmakkers voorgoed één ding - al zou hij het later misschien verloochenen of ontkennen: die droom, die hoop, die illusie. Die blijft hem bij tot zijn dood als iets volmaakt en als iets dat hij helaas nooit realiseren zal. Zijn geloof in het hogere is inmiddels afgenomen, zijn cynisme onrustbarend gegroeid, - maar dát zweeft hem voor en achtervolgt hem: die broederschap, deze echte solidariteit. Het is een beeld van het eigene, ontdaan van het eigen tekort.

Men heeft m.b.t. Lennons dood de 'ironie' van stal gehaald: deze van de geschiedenis, die van het lot: de vredesapostel - neergelegd door het Geweld. Geweld? Kom nou! De man was gekweld. De ironie heeft een ijzeren consequentie. Lennon heeft met de Beatles iets in het leven geroepen, dat hij trachtte te ontvluchten in een miljoenenstad: de Beatle-mania. Die concentreerde zich in één persoon, die hem naar het leven ging staan, zoals hij hem altijd al naar het leven had gestaan. Juist dat waar hij bang voor was, voltrok zich aan hem.

Wekenlang werd hij op de hielen gezeten, dag in dag uit. Hij werd met griezelige precisie geobserveerd en nageleefd, en er was niemand die deze ban kwam breken. Het enge van iedere manie is het klakkeloze overnemen van vormen, zonder begrip voor de geest daarachter. 3 Want nieuwe vormen waren er; een nieuwe geest, zie boven. Nieuwe hoop, optimisme alom. En een nieuwe taal ging zich vestigen, ontleend aan Adorno, Fromm, en het kwam met zulke wondermooie begrippen als 'repressieve tolerantie', 'identiteitscrisis' en 'structureel geweld'. Maar veel fraaier nog, vind ik, klonk het mij uit het hart gerukte en spontane, ware en eenvoudige 'Weg met de regenten!' En? dat? lukt? toch? in? Amsterdam? 4 Werd er geen plaats ingeruimd voor anderen? En draafden ze niet onmiddellijk op, - de gogen, de logen?

Maar in plaats van 'omturnen' riepen ze iets van 'normatieve begeleiding van communicatiemethoden' of van - hoor ik het goed? - 'structurele benadering van gedragsalternatieven'. Zij voerden de zotheid ten troon, en dan loopt alles gauw af, gelijk alles wat edel is en verheven in deze wereld, afloopt, omdat dat zo behoort te gaan. Met doden in Berkely, met de aanslag op Rudi Dutschke, met knallen en vuurwerk in Praag en Parijs. Niet de geest won het, maar de vorm: de spijkerbroek, het lange haar, de popmuziek: de manier. En - o repressieve M.E.! - de knuppel. De doodzieke jaren 70. 5

NOTEN

1. Cornets de Groot droeg in die jaren ook zelf Clarks. Uit zijn verslag van een sollicitatiegesprek op een school in 1958: 'Ik wachtte een uur op een bespreking die na vijf minuten afgelopen was, die telefonies afgehandeld had kunnen worden. Maar de man wou mij zien, zich bevreemden over mijn baard, over mijn clarks, mijn kortamerikaans haar. Voor beiden was de korte kennismaking afdoend: wij lagen elkaar niet. Toen al was mijn ondergang als onderwijzer beklonken.' [Een onroman een bitterboek](#), p. 148. 🟩
2. Zie [deze pagina](#) voor Cornets de Groots eigen bijdragen aan een aantal van deze blaadjes. 🟩
3. In een essay over, onder meer, Nijhoffs *Awater* schrijft Cornets de Groot: 'In mijn jeugd hadden we in Indonesië een paar baboes die *lattah* waren. Dat betekent dat ze, aan het schrikken gemaakt, alles nazeiden wat je ze toeriep, en vaak ook je gebaren daarbij overnamen. Je kon ze op die manier vaak minuten lang bezig houden, en samen met vrienden vonden we dan ook het spel uit: 'Doe wat ik doe, en zeg wat ik zeg', een zin die we in een bepaalde, monotone, toch melodieuze zeggingswijze eindeloos herhaalden, bij het maken van de grilligste bewegingen, die onze slachtoffers dan tot ons genoegden, maar minder tot het hunne van ons overnamen. Dit ongetwijfeld kolonialistisch sadisme heerst nog in de Germaanse kinderziel: "Al wie met ons mee wil gaan / die moet onze manieren verstaan".
En hij vervolgt: 'Dit beginsel is werkzaam in de poëtika van Nijhoff en in het gedrag en zieleven van de ik uit *Awater*.' ([Met andermans veer](#), *Ladders in de leegte*, p. 14-15). In het veertiende hoofdstuk van de roman *Liefde, wat heet!* (1983), schrijft hij: 'Was het toeval dat [Narda] me kort na de moord [op John Lennon] mee uitnam naar de bioscoop, naar Woody Allens *Stardust memories*? Woody Allen en zijn fans!
Woody Allen in zijn rol van *Awater*, omringd door een massa vertegenwoordigers van Martinus! Tussen allerlei intieme gesprekken en zakelijke besprekingen door ontaardt de ster de agressiviteit van zijn bewonderaars, die hem willen beletten zich aan andere dan aan komische films te wagen, door links en rechts handtekeningen uit te delen. Toch is er ook voor hem een maniak, en die verschijnt hem in een droom. Hij loopt met een revolver op Woody Allen af, en zegt: 'Ik ben uw grootste fan!' - en knalt hem neer.
Wanneer zal Martinus - de echte - *Awater* om een handtekening vragen met de ene hand, en met de andere het dodelijke schot afvuren?' [Stardust memories](#), *Liefde, wat heet!*, p. 82. Overigens vormt de 'psychologie van de fan', naar de titel van nog een [ander artikel](#) van Cornets de Groot over *Awater*, ook het onderwerp van een andere film, *The King of Comedy* van Martin Scorsese. Deze verscheen in 1982, twee jaar na Allens *Stardust Memories*. Zie [hier](#) de betreffende scène uit *Stardust Memories*. 🟩
4. Zie voor deze stijlfiguur [noot 2](#) bij een artikel uit de tiende jaargang. 🟩
5. Cornets de Groots eerste roman *Liefde, wat heet!* waaraan hij in deze periode begon, wordt op de [flaptekst](#) gesitueerd in 'het Lennon-tijdperk'. Het in noot 3 al genoemde veertiende hoofdstuk ervan, [Stardust memories](#), is grotendeels gebaseerd op dit artikel uit de *Gele vellen*. 🟩

Memoriaal VI

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], nr. 7, febr. 1981

Van Piaget vernam ik voor het eerst toen een vriendin van mij zich waagde aan een vertaling van een van zijn boeken. Ik zou het voor haar nalezen en zo maakte ik me enkele van zijn ideeën eigen, ofschoon ik toe moet geven dat ze betrekking hadden op het jonge kind, de kleuter. Hoe het boek heet, ben ik inmiddels vergeten. Ik leende het ooit aan Evert, en na jaren kreeg ik het weer terug, maar raakte het vermoedelijk bij het vervoer toch kwijt, zodat het verlies werkelijk niet completer kan. Maar dank zij de onderwijsdag kon ik mijn herinnering aan de man weer ophalen.

De indruk die je uit het verhaal van mevrouw G. aan Piaget bewaart, is die van een amateur, een filosoof, eerder dan die van een -goog of -loog: aartsbedriegers voor mijn gevoel, al wijzigde meneer De W. wel een en ander in dit door vooroordeel gevoede beeld, dan onlangs op tv. door Koot en Bie zo aardig tot zijn recht kwam.

Piaget, een filosoof dus, van het positivistische type. Van wie de uitkomsten van zijn onderzoeken vooral van belang lijken te zijn voor die vakken, waarbij het opsporen van wetmatigheden - dat zijn: herhaalbare ervaringen - tot een ware sport ontaarden kan. Zolang Archimedes nog volgelingen heeft, die zich tot in lengte van dagen verbazen kunnen over de zeeprand die achterblijft in het bad, nadat zij eruit herrezen zijn, zolang heeft 'Piaget' zin. En voor biologen is een roos een roos, ongeacht welke; alleen poëten zien daar iets eenmaligs in, en kunnen de naam ervan tot in het oneindige blijven herhalen. Ik zeg dit laatste er maar bij, omdat 'Piaget' voor capricieuzer vakken dan de 'exacte' blijkbaar niet opgaat, naar het zich liet aanhoren. Terwijl ik eigenlijk in de veronderstelling leefde, dat ik bij het onderdeel 'tekstverklaren' - literair of beschouwend - 'formeel denkende' te werk te gaan. Wat mij vooral paradoxaal toescheen, was dat vakken die even 'concreet' als 'formeel' te benaderen zijn op het stuk van het denken, als tekenen bv. voor de Utrechtse adepten van Piaget niet interessant bleken te zijn. Pas later dacht ik te begrijpen, waarom.

In de middag kregen wij, van de 'workshop' (werkgroep? werkplaats?) Piaget, een aantal films te zien, waarin getoond werd, hoe 'concreet' (=verward) of 'formeel' (=ordelijk) verschillende proefpersonen hun problemen te lijf gingen. Zo was daar ook een jongetje van 4 jaren en 9 maanden, dat twee ballen klei te zien kreeg, op het oog even groot. Eén werd er tot een pannenkoek geslagen; de ander behield zijn vorm. Vraag: wat is nu het grootste (meeste)? En antwoord: die bal. Ook werd de bal tot een sigaar gerold en in stukjes getrokken, met steeds dezelfde vraag (en steeds hetzelfde antwoord). Terwijl de film nog draaide, ben ik weggelopen om deze éne vraag te overdenken: Wat weerhield Piaget ervan om ook die andere bal tot een sigaar te rollen en de bekende vraag te stellen?

Omdat hij vooruit wist, en er niet aan twifelen kon, dat het kind het juiste antwoord geven zou... Piaget wil zichzelf, de proefnemer en de toeschouwer ervan overtuigen, dat het het ongetwijfeld mis zal hebben. Hij weigerde een trial and error-techniek toe te passen op het niveau dat het kind niet faalt.

Het bedriegelijke is, dat het kind voor de proef te zien krijgt dat de twee hoeveelheden klei even groot zijn. Maar wanneer dan één van beide in een pannenkoek verandert (die je in het echt zo snel wegwerkt) of in een sigaar (licht genoeg om tussen je lippen te houden), denk je

dan werkelijk zo 'concreet' als je zegt: die bal ligt zwaarder op de maag dan die pannekoek, of in die bal moet je je tanden zetten, en dat mag bij een sigaar niet eens-?

En laat die sigaar es een danseresje zijn: is het dan niet absurd naar het *gewicht* van dit volatiele wezentje te vragen?

Piaget interesseerde zich geen bal voor het 'concrete' of het 'formele' - resp. het materiële of het creatieve - dat geldt in de sfeer van de magie. Zodra concrete ervaring en formele denkprocessen de grenzen van het statistisch betrouwbare passeren, verslapt zijn aandacht; zodra het voor mij interessant wordt, slaapt hij in. Het persoonlijke, contingente, de aardigheid van het leven, is hem te glibberig, te ongrijpbaar. Het zou toch de moeite waard zijn, als zijn adepten zich es verdiepten in deze allerconcreetste en allerformeelste vakken: muziek, tekenen, handvaardigheid en poëzie. Het zou leuk zijn als men es ontdekte van het formele denken hier, dat het onverwachte nu juist van de expressie de waarde uitmaakt. Niet herhaalbaarheid; integendeel: 'met die gedicht vervalt het vorige', zegt Achterberg. Maar een formeel denkende uurwerkmaker vindt het ook best plezierig als zijn volgende horloge beter voldoet dan het vorige. Zoveel verschil is er niet.

Vóór de lunch wierp ik de vraag op, aan de hand van een vaak gehoorde klacht, of de intelligentie van kinderen niet terug liep, en vatte toen, na het antwoord van de spreekster van deze ochtend, haar oordeel samen in de woorden: 'Naarmate onze onderwijsmethoden zich verfijnen, loopt de intelligentie van onze kinderen terug'.

Lucien kwam tegen deze uitspraak in het geweer: hij had er nooit iets van gemerkt. Twee standpunten dus, maar, naar al spoedig uit de discussie bleek, twee standpunten, waarvan niet objectief kan worden vastgesteld, dat de ene waar is en de ander niet. In de pauze werd ik over die uitspraak die ik voor een ander formuleerde door een paar vrienden streng onder handen genomen. Was ik niet uit hun kamp weggelopen? Ineens begreep ik dat er in antwoord op mijn vraag een geloofsartikel was geboren: een onbewijsbare mening, waarin A wel, maar B niet gelooft. Dat in deze zinlege bewering veel tijd en energie gestoken kan worden. Dat er partijen kunnen ontstaan. En dat dat niet geheel strookt met de bedoeling van deze onderwijsdag.

Het doet me verdriet te moeten bekennen, dat ik mij gewoonlijk weinig militant opstel. Bij schismatiserende geloofsartikelen al helemaal niet. Men moet zulke uitspraken eigenlijk onmiddellijk doorzien als betekenisloos - of als herkenningsteken, clubgroet. De onderwijsdag slaagde dan ook voor bijna 100%, aan het koffijmeubel was het een drukte van belang. Toen ik om half zes verdween, liet ik velen achter, verdiept in het gesprek of het glas.

CN

NOOT

1. *Leerkracht - ideeën van Piaget getoetst aan de praktijk*, Den Haag, Bert Bakker, 1974, vertaald door Margaretha Ferguson. De eveneens uit Nederlands-Indië afkomstige Ferguson nam Cornets de Groot in 1968 voor het dagblad *Het Vaderland* [dit interview](#) af. 🌱

Memoriaal VIII

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], [nr. 6], [maart 1981]

Het idee van de zelfwerkzaamheid ben ik nooit met volledig vertrouwen tegemoet getreden. Als ik aan zelfwerkzaamheid denk, denk ik aan de tovenaarsleerling en aan diens bezems. Hoe krijg je in vredesnaam de dingen weer tot rede, - hoe herstel je de rede der dingen? 1 De Franse Revolutie bereikt tenslotte een punt, waarop een Napoleon noodzakelijk werd. Smoor deze Napoleon. Dan staat er een andere op. Smoor ook die, en zo vervolgens. De zelfwerkzaamheid zal nóg in zijn Napoleon geloven, als inmiddels het hele Franse volk is gesmoord. 2

Wanneer de terugkoppeling het af laat weten, komt er van een vruchtbare dialoog geen bal terecht. De terreur blijft in handen van de sterkste, en die kan nu eens deze partij zijn - dan weer die: er is een dialoog, vol van het lawaai, dat af en toe mijn klas uit druist.

Op de onderwijsdag hield de W. op onze school een causerie over de vraag, hoe scholieren te motiveren. Hij deed dat met groot plezier en met grote bevoegdheid. Hij liet zien dat dwang en sociale druk, hoezeer ook onbewuste, toch even legitieme motivaties zijn als bv. deze drangredenen die uit na-ijver en prestatiezucht ontstonden; en - kun je vragen - hoe bewust zijn die? Ook kun je vragen, of er van bewuste motivaties even grote leerkracht uitgaat als van de niet of minder bewuste (ik geloof van níet). Hij gaf zijn gehoor de gelegenheid zijn woorden te overwegen, even weg te zinken in introspectie, zonder dat hij daarbij de allures vertonen ging van een predikant, hetgeen sterk pleit voor de man. Na zijn praatje, waarin hij tot viermaal toe vast stelde dat er iets als een paal boven (leeg) water stond - een stilistische zwakheid in het betoog, maar dan ook de enige voor zover ik dat in de gaten hield - opende iemand met moeilijkheden als in de aanhef van dit stukje omschreven - de discussie. Die iemand was ik. En het probleem was, dat leraren zich soms wel es een soort van hulpverlener voelen, maar dan zonder het gevoel dat het object van hun zorg erg hard meewerkt aan de hulp die men bieden wil. De pupil ziet dat maar al te vaak als een vorm van bemoeizucht; en de leraar ziet dat op zijn beurt weer als een vorm van ondankbaarheid. Zo komt er een mechaniek in werking - de zelfwerkzaamheid van het misverstand - waardoor het onderwijs, zonder dat iemand dat eigenlijk wenst, in het ongerede raakt. Het spreekt vanzelf dat iemand die met zulke problemen zit, een serieus antwoord daarop verwacht. En nu weet ik wel, dat in het communicatieve tijdperk, dat wij maar door moeten zien te komen, tot het heldere verstand zijn rechten weer herneemt, het snelle doorgeven van informatie, op een vlotte manier, huiselijk en geestig, en niet als van een spreekgestoelte af, een allereerste vereiste is, maar dat houdt m.i. nog helemaal niet in, dat men aan deze behoefte van het tijdperk voldoet, wanneer men met cliché's komt aandragen. De W. gaf vlotjes ten antwoord, dat hij geen recepten kwam verstrekken, en dat het in een geval als dit het beste was, de zaak volledig te accepteren zoals die was, en toch vooral de fout bij jezelf te zoeken.... En tevreden was ik niet. Zó'n antwoord van een zo briljant causeur!

Opnieuw dus:

Vr. 'Zou het geen aanbeveling verdienen, met zulke scholieren de hulp die je denkt te geven te bespreken, en ze te vragen, daarmee al dan niet in te stemmen?'

Antw. 'Als iemand die hulp weigert, moet je dat accepteren.'

Vr. 'Maar vertraagt dat het onderwijs niet?'

A. 'Ja... het is een moeilijke zaak... je moet het toch bij jezelf zoeken...'

Is er werkelijk niets beters?

Ja natuurlijk!

Ter gelegenheid van een vraag van DU liet De W. zien, dat hij uiteraard ook wel es voor dergelijke moeilijkheden heeft gestaan. Een volstrekt onwillige leerling in het laatste studiejaar bracht hem voor problemen, die de direkte verantwoordelijkheid van de W. raakten. In dít geval was het duidelijk dat de fout, indien je daar al van kunt spreken, niet bij hem lag, maar bij die student. Hij zocht het dan ook helemaal niet bij zichzelf, integendeel, en hij accepteerde de zaak ook geenszins zoals die was: opnieuw integendeel. Hij riep de knaap ter verantwoording, voor wie hij zich aansprakelijk voelde. Waarom kon dat niet in mijn geval? Hoe dit verschil in aanpak te interpreteren? Komt dat nou, omdat die onmiddellijke verantwoordelijkheid dwingt tot afleveren van een gaaf produkt: een leraar, en is de verantwoordelijkheid van een leraar op een school als de onze anders, omdat er bv. rekening gehouden moet worden met de ouders, die nog altijd mée verantwoordelijk zijn - wat op een opleiding als de zijne volstrekt het geval niet meer is? Geeft het feit dat een student zelf verantwoordelijkheid draagt, de pedagoog het recht de fout níet bij zichzelf te zoeken? Hoe komt iemand met een mentaliteit als deze student in vredesnaam in het laatste studiejaar terecht? Is dat werkelijk zijn eigen schuld?

Hoe dit zij, we kregen niet alleen een recept, maar de hele kooktechniek erbij! Op de opleiding waar De W. werkzaam is, bestaat immers de instelling van wat daar 'intervisie' wordt genoemd. Iedere docent heeft zijn eigen intervisiepartner, met wie hij problemen, waar één van de beide partners mee kampt, door kan praten. Net zolang tot de oplossing gevonden is, of in ieder geval een groot aantal redelijke argumenten, waarmee de problematische student, groep, klas, overgehaald kan worden, de hulp te aanvaarden, die je van plan bent, te bieden. Waarom moest De W. door CN, HA & DU zover in het nauw worden gedreven, dat hij van zijn vak geen beroepsgeheim meer maken *kon*?

Ik heb (in bepaalde klassen) alle in mij wonende Napoleons om zeep gebracht. Wat mij betreft: ik heb behoefte aan zo'n instelling als 'intervisie'. Als de school daar ook zo over denkt, dan is De W.'s bezoek aan onze school, in weerwil van al mijn kritiek, dubbel en dwars de moeite waard geweest.

CN

NOTEN

1. Zelfwerkzaamheid is in Cornets de Groot's werk inderdaad een ambivalente kwestie. 'Kent iemand poëzie die zozeer *de zelfwerkzaamheid van de leerling* activeert als deze van Lucebert?' schrijft hij, half ironisch, in zijn bericht [Aan de leraar](#) in de inleiding tot de bloemlezing *Poëzie is kinderspel*. Ook zijn eigen manier van lezen hield hij voor zelfwerkzaam: '[Mijn] methode heeft het grote voordeel dat zij vaak de meest waardevolle hypothesen vindt, - even zelfwerkzaam als jij: de methode is eenvoudig heuristisch begaafd, als jij dat ook bent.' ([Foutenanalyse](#), *Ladders in de leegte*, p. 223). Maar het zelfwerkzame, of autonome, vormt ook zijn belangrijkste geschilpunt met de ergocentrische *close reading* van het tijdschrift *Merlyn*: 'De ergocentrische stijl is niet de stijl van Lucebert. De creatieve zelfwerkzaamheid van de taal, de eigenzinnigheid van literatuur, is een kracht waartegen Lucebert zich te weer stelt: een dichter die antidualistisch denkt en is, verzet zich vanzelfsprekend tegen occasionalistisch denken!' ([Het milieu van de meesterkraker](#), *Met de gnostische lamp*, p. 82). Een oplossing uit het dilemma wordt ten slotte op aangeven van Vestdijk gevonden: 'Nijhoff sprak van de creatieve zelfwerkzaamheid van de taal, waar hij zich als dichter aan overgaf. Vestdijk merkte toen terecht op, dat dit beginsel zijn tegenhanger heeft in de destrukatieve zelfwerkzaamheid van de taal: bij Nijhoff kan een gedicht ook mislukken. Maar Lucebert benut vaak genoeg juist deze destrukatieve zelfwerkzaamheid van de taal om zijn poëzie te doen slagen.' ([Domesdaybook](#), p. 38). Ten slotte ook,

opnieuw, deze sleutelpassage: 'Nijhoff hield het woord voor "creatief", omdat hij bijzonder gevoelig was voor de sensatie van de breuk tussen wat hem plannend voor ogen stond en wat zijn pen scheppend voortbracht. Wie deze sensatie als aanleiding aanvaardt om te theoretiseren, komt vanzelf tot de praktijk van het autonome gedicht, het zelfwerkzame woord. Men kan ook praktisch zijn en de theorie lanceren dat een mens niet handelt zoals hij wil, maar zoals hij kan: geen mens kiest zijn eigen gedachten. Maar misschien slaagt hij erin ze althans te beheersen, en als hij geluk heeft, stijgt zijn kunnen boven zijn willen uit'. ([De kunst van het falen](#), p. 120.) 🌱

2. Met de vraag wat er gebeurd zou zijn, als Napoleon in de wieg was gesmoord, begint Vestdijk zijn overdenking over [Historische contingentie](#) in een essay van die naam, opgenomen in Cornets de Groot's overzichtswerk *Vestdijk op de weegschaal*. 🌱

Memoriaal

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], [april 1980]

De Onderwijscommissie heeft mij dit keer zeer geholpen met het vullen van dit nummer. Zij is een aantal collega's langs geweest met het vriendelijke verzoek om een reactie op de Onderwijsdag. Van die reacties staat dit nummer bol. Soms wenste ik wel, dat ik de macht van zo'n Commissie had. Wat een talent gaat er niet schuil onder onze collega's, wanneer je ze een pen in de hand geeft en een blad papier! Hoe ze elkaar op een alleraardigste manier in de haren vliegen en het *I.B.* de functie geven, die het vervullen moet! Optimisme, scepsis, teleurstelling, fatalisme: een veelkleurigheid in deze kritiek, die je verbaast: is de grauwe massa als het zonlicht en de Onderwijsdag het prisma dat dit licht verdeelt en scheidt? Ik zou willen dat van tijd tot tijd een of andere commissie ons dwingen wilde, met zachte hand natuurlijk, om onze visie es te geven op het functioneren van bepaalde dingen, - bv, het *I.B.* Of de Fractie. Of wat dan ook.

Maar wat zit ik hier eigenlijk te klagen! Daar is Marja, met een stuk tegen GJ, van wie te hopen valt, dat hij niet onderuit gehaald wordt op deze manier. Daar is onze oud-rector met iets wiskundigs dat me sterk aanspreekt, al begrijp ik van zijn formules helaas geen snars. Zelfs VD en WB doen dit keer een duit in het zakje, om van Wil v. Dusseldorp nog maar te zwijgen. De conciërges krijgen het moeilijk met zo'n dubbeldik *I.B. -special...* Mogen zij het in de naaste toekomst nog veel moeilijker krijgen!

CN

[Geen titel]

R.A. Cornets de Groot

Lodewijk Makeblijde College

Informatief Bulletin, jaargang 11, [12], [juni 1981]

In '57 publiceerde Harry Mulisch de verhalenbundel *De versierde mens*. 'Een fantastische bundel', zei de kritiek.

'Het is niet moeilijk om in Nederland een schrijver van belang te zijn', schreef Mulisch later. 'Maar ik ben liever *niets* naast Dostojewski dan "iets" naast de klungels, die hier voor grote schrijvers doorgaan'.

Het boek dat ik noemde is dan ook meer dan alleen maar fantasie. Het is de scherpe analyse van een nieuw soort mens, waarvan hij het bestaan voorzag, en die zich in onze dagen steeds nadrukkelijker manifesteert.

In tal van gesprekken door collega's gevoerd, in de lerarenkamer, in onderonsjes tijdens de surveillance in de kelder, in kamertjes of klasselokalen, kun je telkens weer de stelling horen, dat er geen of hoogstens een klein verschil bestaat tussen de scholieren van vandaag en die van gisteren, van tien of twintig jaar geleden.

Wanneer ik terugdenk aan de onderwijsdag van dit jaar, en dan speciaal aan die lezing over Piaget, dringt één moment zich aan mij op met een levendigheid, die een feit verheft tot de rang van een gebeurtenis. 1 Het gaat om de kwestie of scholieren van toen intelligenter waren, dan deze van nu. Tussen Lucien en de spreekster van die ochtend ontwikkelde zich een gedachtenwisseling, die mij deed vermoeden, dat hier twee onverzoenlijke dogma's werden verdedigd. De kwestie is onoplosbaar, schreef ik. De vraag moet anders worden gesteld, denk ik nu.

Zijn de scholieren van nu mogelijk op een andere wijze anders dan die van toen?

Zij, die zeggen van niet, hebben dan ongetwijfeld dezelfde vooruitziende blik van Mulisch gehad, en ik, helaas, behoor niet tot deze groep.

Wie of wat is de Versierde Mens? Hij is de mens, die geen ziel meer heeft. De mens die zijn ziel heeft ingeruild voor uiterlijker zaken: voor batterijtjes, transistors, lichtjes, uitlaatpijpen, valhelmen. Hij is de mens die met zijn achterwerk op een vat benzine gaat zitten en dan op wonderbaarlijke wijze weg zweeft, God weet waarheen, maar met dit ene, vast doel voor ogen: te belanden op de plaats van bestemming, nog voor hij goed en wel vertrokken is.

'Mijn uitlaat is kapot', zegt de Versierde Mens. Hij is een misgeboorte: een mens, nee! een *kind* met een uitlaatpijp! Zijn stem is een microfoon, zijn oor een box, zijn hand een richtingsaanwijzer. Hij is de techniek zelf. Bijgevolg is hij te programmeren. Te programmeren volgens de nieuwe zedeleer, die zegt dat je niet anders moet zijn dan anderen, die immers ook achter opgedrongen idolen aanjagen, met dweepziek oog, met vissebloed in het hart, en met groeven in de hersens, glad als craquelé. 2 Eender zul je zijn, tenzij je je begeleiders in de gordijnen wilt jagen en de identiteit van de school in de problemen.

Eenheidsworst vereenvoudigt. Ook als je die onder de naam van de Pluriformiteit laat dopen.

NOTEN

1. Vergelijk: '(...) op de dag dat ik besloten had de herinnering te bewaren aan belevenissen die feiten verheffen tot de rang van een gebeurtenis'. [Hedendaagse kunst](#), *Liefde, wat heet!*, p. 32. En: 'De vraag is, of ons leven gekenmerkt wordt door zijn genese, of door zijn gerichtheid op het onbekende. Dit probleem stelt Vestdijk keer op keer aan de orde in zijn werk. Op zo'n snijpunt zich bevindend, verscheurt Leroy (uit *De ziener*) zijn postzegelalbum. "Zoiets doe je niet," denkt hij ervan. "Nog niet als je je leven ermee redden kan". Maar hij doet het. Statistiek noch natuurwet weerhoudt hem: hij had blijkbaar iets méér te redden dan zijn leven alleen... Dit is het, denk ik, dat bij Vestdijk telt: het onverwachte, die plotselinge omslag in een karakter, die met alle determinisme spot en die in hoge mate de stilistische waarde van zijn werk uitmaakt. Het onvoorspelbare promoveert een feit tot een gebeurtenis.' [Determinisme en contingentie](#), p. 24. ▲
2. Vergelijk: 'Deze mens is zijn ziel kwijt, en als hij er een wenst te dragen, dan maakt hij er zich een, uit batterijen, transistors, weerstanden, meters en lichtjes: hij is de versierde mens. Hij is het allang vergeten, dass man das Wort Laboratorium aus Labor (Arbeit) und orare (beten) zusammengesetzt glaubte, zoals Hocke zegt. Hij is de ondergang van deze wereld, en alleen de restauratie van dit oorspronkelijk laboratorium - dit wederzijds elkaar opheffen van *Practica* door theoria en van theoria door *Practica*, dit huwelijk van lichaam en geest, kan hem van de aarde verdrijven en de waan wegnemen, die hij over het wezen der dingen heeft gelegd.' [De zevensprong](#), p. 212. ▲